

УДК 336+316.1++001.895

JEL F65

DOI: 10.32782/2786-8273/2024-7-12

Підхормний О.М.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2642-8657>

Oleh Pidkhomnyi

Ivan Franko National University of Lviv

Ревак І.О.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціально-гуманітарної підготовки,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-2947>

Iryna Revak

Lviv State University of Internal Affairs

Яворська Т.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7557-5683>

Tetiana Yavorska

Ivan Franko National University of Lviv

Комісарчук Ю.А.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5079-334X>

Yuliia Komissarchuk

Lviv State University of Internal Affairs

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ МИТНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ ЕФЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ З ФІНАНСОВОЮ РОЗВІДКОЮ

INNOVATIVE POTENTIAL OF STATE CUSTOMS INTERESTS' PROTECTION SYSTEM: LEGAL AND SOCIAL EFFECTS OF INTEGRATION WITH FINANCIAL INTELLIGENCE

Анотація. У статті досліджено інноваційний потенціал інтеграції, системи захисту митних інтересів та фінансової розвідки із зосередженням уваги на правових і соціальних наслідках такого співробітництва. Передові технології, такі як аналітика даних, штучний інтелект і блокчейн, відіграють вирішальну роль у підвищенні операційних можливостей митних органів, дозволяючи здійснювати моніторинг і прогностичний аналіз у режимі реального часу для виявлення та запобігання відмиванню грошей на основі торгівлі (TBML) та іншій незаконній діяльності. Інтеграція митних органів з підрозділами фінансової розвідки зумовлює необхідність гармонізації нормативно-правової бази. Удосконалене законодавство та нормативно-правові акти сприяють більш ефективному обміну інформацією, скоординованим розслідуванням та правозастосовним діям у різних країнах.

Ключові слова: митні органи, підрозділи фінансової розвідки, великі дані, блокчейн, спільні платформи для обміну даними, спільна оцінка ризиків, спільні розслідування.

Abstract. The integration of financial intelligence units (FIUs) with state customs protection systems presents a transformative potential in safeguarding national and economic security. This article explores the innovative potential of this integration, focusing on the legal and social effects that result from such a comprehensive approach. Advanced technologies like data analytics, AI, and blockchain play a crucial role in enhancing the operational capabilities of customs authorities, allowing for real-time monitoring and predictive analysis to detect and prevent trade-based money laundering (TBML) and

other illicit activities. From a legal perspective, the integration of customs systems with FIUs necessitates the strengthening and harmonization of legal frameworks. Enhanced laws and regulations support more efficient information sharing, coordinated investigations, and enforcement actions across borders. This legal fortification ensures better compliance with international standards, thereby fostering greater cooperation among nations. The operational collaboration between customs and FIUs also leads to more accurate and timely intelligence, which is essential for preemptive action against financial crimes. Socially, the integration of customs and financial intelligence operations contributes to economic stability by curbing illegal trade practices that could undermine market integrity. Public trust in governmental institutions is bolstered through transparent and effective enforcement of customs laws, which reassures citizens about the security and fairness of trade practices. The broader community benefits from reduced social harm caused by financial crimes, as well as increased economic opportunities generated by a stable and predictable trade environment. The article further delves into case studies demonstrating the successful implementation of integrated systems and highlights ongoing challenges and solutions. It also underscores the importance of continuous innovation, capacity building, and public-private partnerships in sustaining the effectiveness of integrated customs and FIU operations. In conclusion, the integration of FIUs with state customs protection systems not only strengthens legal compliance and enforcement but also enhances societal well-being by promoting economic stability and public trust.

Keywords: customs, financial intelligence units, big data, blockchain, joint data sharing platforms, joint risk assessment, joint investigations.

Постановка проблеми. Митні органи повинні враховувати орієнтири національної безпеки та брати участь в реалізації різних напрямів економічного контролю, таких як експортний контроль, міграційний контроль та контроль за рухом активів, і забезпечувати дотримання встановлених правил для захисту національних інтересів. Ці державні структури мають постійно контролювати й оцінювати свою діяльність, визначаючи сфери для вдосконалення та впроваджуючи нововведення, щоб підтримувати належний рівень власної ефективності у мінливих соціально-економічних умовах.

Так, Митна програма Європейської Комісії [5] передбачає надання значного фінансування та підтримки у справі допомоги митним адміністраціям контролювати зростаючі торговельні потоки та усвідомлювати новітні тенденції тай технології у сфері електронної комерції та блокчейну. Ця програма забезпечує краще реагування на загрози, сприяючи захисту митних інтересів Європейського Союзу (ЄС) та його держав-членів, шляхом реалізації таких завдань:

- підтримати Митний союз і митні органи, які працюють разом і діють як єдине ціле;
- захистити фінансово-економічні інтереси ЄС та його держав-членів;
- забезпечити безпеку та захищеність в межах ЄС,
- захищати ЄС від недобросовісної та незаконної торгівлі, одночасно сприяючи законній підприємницькій діяльності.

Також Митна програма дає змогу Європейській Комісії керувати більш ніж 50 європейськими ІТ-системами, які допомагають контролювати імпорту, експорт і транзит товарів і зменшують бюрократичну тяганину для законних трейдерів.

З огляду на необхідність наближення України до європейських стандартів, у статті досліджено взаємозв'язок митних органів та підрозділів фінансової розвідки (ПФР), інновацій, правових і соціальних явищ у контексті посилення митного контролю та боротьби з фінансовими злочинами.

Митні адміністрації повинні бути відкритими до інноваційних ідей та рішень, таких як концепція «Єдиного вікна», вимірювання ефективності та неінтрузивне інспекційне обладнання. Це включає розробку та впровадження нових політик і процедур, щоб випереджати нові тенденції та технології. Системи боротьби з фінансовими злочинами та забезпечення економічної стабільності постають перед значними викликами,

але також отримують можливості для інновацій та зростання. Митні органи та ПФР повинні бути проактивними у вирішенні низки проблем та використовувати можливості для посилення своїх правозастосовних зусиль та сприяння соціально-економічній стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуваній проблематиці присвячено низку нормативних документів, посібників та наукових досліджень [7; 8]. Особливу увагу звертаємо на нормативно-правову базу [1; 4; 6; 7] та міжвідомчу співпрацю у цій сфері. Так, Посібник зі співробітництва між митницею та ПФР [2; 3] – це посібник, розроблений для посилення співпраці між митними органами та ПФР. Він спрямований на надання практичних рекомендацій, стратегій та найкращих практик для зміцнення співпраці у боротьбі з фінансовими злочинами, особливо з відмиванням грошей на основі торгівлі (Trade Based Money Laundering – TBM). У посібнику викладено методи ефективного обміну інформацією, спільні напрями діяльності та правові рамки, які полегшують цю співпрацю.

У цьому документі визначаються особливості глобального співробітництва між митними органами та ПФР для обміну розвідувальною інформацією та передовим досвідом, а також для розробки ефективних стратегій боротьби з фінансовими злочинами. Серед цих особливостей можна виділити низку ключових моментів:

- стратегічне співробітництво: висвітлення того, як митниця та ПФР можуть стратегічно узгодити свої зусилля для захисту державних митних інтересів;
- оперативна синергія: вивчення операційних практик, які покращують співпрацю між митницею та ПФР для більш ефективного правозастосування;
- правові рамки: обговорення того, як правова документація та рамки впроваджуються за допомогою цієї інтеграції для підтримки правозастосовних дій;
- соціальна довіра: аналіз того, як ефективна співпраця може призвести до підвищення довіри суспільства до митної системи та системи фінансового моніторингу;
- економічний вплив: оцінка економічних вигод від запобігання фінансовим злочинам за допомогою об'єднаних зусиль митниці та ПФР;
- глобальна безпека: вивчення ролі митниці та ПФР у підтримці глобальної безпеки шляхом боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, забезпеченням реалізації санкційних режимів.

Таким чином, «Посібник зі співробітництва між митними органами та ПФР» слугує важливим методичним ресурсом для країн, які прагнуть посилити свою здатність боротися з фінансовими злочинами шляхом кращої співпраці між митними органами та ПФР [2; 3].

Метою статті є виявлення складових та оцінювання наслідків реалізації інноваційного потенціалу системи захисту митних інтересів держави у контексті її інтеграції з фінансовою розвідкою.

У статті обґрунтовано, що інтеграція митних органів та ПФР є критично важливим рішенням для національної безпеки загалом та митних інтересів країни, зокрема. Тоді як митниця має досвід у справі відстеження торговельних потоків та виявлення підозрілих переміщень товарів, ПФР спеціалізується на аналізі фінансових операцій та виявленні підозрілої діяльності. Обмінюючись інформацією та взаємодіючи разом, ці служби можуть бути набагато ефективнішими у боротьбі з ТВМЛ, фінансуванням тероризму та обходом санкцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Митні органи повинні вміти використовувати та аналізувати великі обсяги даних, щоб приймати обґрунтовані рішення та відстежувати нові загрози та тенденції. Інтеграція ПФР з державною системою захисту митних інтересів має значний інноваційний потенціал для підвищення ефективності боротьби з фінансовими злочинами. Така інтеграція може призвести до прогресу у використанні юридичної документації та впливи на суспільство, особливо у припиненні транскордонної діяльності з відмивання грошей та фінансування тероризму.

У статті увага зосереджена на ролі інноваційних технологій, які можуть бути використані у процесі такої інтеграції. Це можуть бути платформи для обміну даними, розширені аналітичні інструменти та програмне забезпечення для оцінки ризиків. Законодавча база також має бути адаптована для полегшення обміну інформацією та співпраці між митницею та ПФР, забезпечуючи при цьому конфіденційність даних та повагу до прав людини.

Важливо усвідомити, що інновації у функціонуванні юридичної документації, такі як цифровий документообіг і штучний інтелект, можуть посилити дотримання митного законодавства шляхом підвищення ефективності збору й аналізу даних та обміну ними. Нововведення в системі юридичної документації також можуть допомогти оптимізувати митні процедури, знизити ризик людської помилки та підвищити швидкість обробки даних [7].

Серед інноваційних підходів у даній сфері варто виділити:

- аналітика даних, яка передбачає використання розширених інструментів аналізу даних для виявлення закономірностей і червоних прапорців у торговельних потоках і фінансових транзакціях, які можуть вказувати на вчинення фінансових правопорушень;

- цільова оцінка ризиків, спрямована на розробку профілів ризиків для конкретних секторів, товарів і маршрутів, найбільш вразливих для зловживань;

- впровадження спільних платформ для управління спільними справами митниці та ПФР для обміну інформацією, відстеження розслідувань та координації зусиль;

Таким чином, інноваційні підходи у сфері захисту митних інтересів можуть реалізовуватись через передові технології шляхом використання штучного інтелекту, машинного навчання та блокчейну для покращеного моніторингу та виявлення підозрілої торгової діяльності. Сучасна аналітика даних передбачає використання великих даних для виявлення закономірностей реалізації схем ТВМЛ. Все більшого значення набувають автоматизовані системи для здійснення оцінки ризиків у режимі реального часу та перевірки відповідності. Важлива популяризація тематичних досліджень, що демонструють успішне використання новітніх технологій у спільних розслідуваннях [1; 8].

Щодо суттєвих змін у роботі митних органів можна виділити такі ключові елементи як окреслення механізмів співпраці з ПФР, укладення офіційних угод, визначення ролей та сфер відповідальності. Відповідні заходи мають конкретизуватись у спільній оцінці ризиків, скоординованому цілепокладанні, спільних розслідуваннях. Потребує систематичного аналізу та актуалізації нормативно-правова база міжнародного та національного рівнів, що визначає співпрацю митних органів та ПФР. Відповідні реформи не можливі без розвитку системи навчання, яка включає поглиблення розуміння та набуття нових навичок на основі відповідних навчальних програм та проведення міжвідомчих семінарів.

Технології та інновації, пов'язані з впровадженням аналітики даних, штучного інтелекту та блокчейну, важливо демонструвати на прикладах успішних спільних операцій. Це також сприятиме побудові міцніших відносин та довіри між митними органами та ПФР. Водночас досить важко поширювати усвідомлення того, що фінансова розвідка та процедури належної обачності на рівнів суб'єктів бізнесу є критично важливими компонентами ефективного митного контролю. А митні органи мають постійно отримувати необхідні ресурси та досвід для аналізу фінансових даних та виявлення потенційних схем відмивання грошей. Як відомо, митниця має цінні дані про торговельні потоки та рух товарів, а ПФР володіє даними про фінансові операції. Відтак, об'єднання цих масивів даних забезпечує цілісне уявлення про потенційну злочинну діяльність.

Вищим рівнем на найбільш прикладним проявом взаємодії митних органів та ПФР є проведення скоординованих розслідувань та правозастосовних дій за участю правоохоронних органів з ліквідації злочинних мереж [6; 7].

Разом з тим, до проміжних правових наслідків удосконалення системи взаємодії митних органів і ПФР належать:

- удосконалення правової бази у формі гармонізації законодавства для підтримки співпраці між митницею та ПФР на міжнародному рівні;

- стандартизація процедур, яка полягає в запровадженні типових механізмів обміну інформацією, управління справами та фіксації результатів розслідувань для забезпечення узгодженості та ефективності фінансового контролю в різних юрисдикціях;

- розвиток системи навчання шляхом проведення тренінгів для персоналу митниці та ПФР щодо новітніх методів ТВМЛ, фінансування тероризму та обходу санкцій, освоєння інструментів аналізу даних та вивчення змін законодавчої бази, обміну досвідом;

– сприяння міжнародному співробітництву у сфері боротьби з ТВМЛ, фінансуванням тероризму та обходом санкцій;

– створення правових основ для забезпечення конфіденційності даних у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Важливо забезпечити, щоб обробка персональних даних ПФР відповідала мінімальним стандартам захисту даних, особливо з огляду на конфіденційний характер фінансової інформації.

Ефективна інтеграція та співпраця між митницею та ПФР може мати позитивний вплив на суспільство, зменшуючи ризик фінансових злочинів та сприяючи економічній стабільності, формуванню більш прозорої та підзвітної фінансової системи. Надійніша система взаємодії митних органів і ПФР може стримувати злочинців від використання торгових каналів для відмивання грошей, руйнуючи їхні фінансові мережі. Стимування ТВМЛ заохочує чесну конкуренцію серед підприємств, які дотримуються вимог законодавства. Ефективна митна політика може підвищити довіру громадськості до державних установ та реальний рівень фінансової безпеки.

Ще одним соціально-економічним наслідком посилення співпраці митних органів і ПФР є сприяння стабільному та прозорому економічному середовищу шляхом запобігання незаконній торговельній діяльності. Також у результаті відповідних заходів зміцнюється суспільна довіра до цілісності та ефективності митної системи та системи фінансового моніторингу.

Водночас інтеграція митних органів з ПФР може мати соціальні наслідки, пов'язані із запобіганням корупції на митниці, спрощенням процедур торгівлі.

Висновки. Таким чином, «Посібник зі співробітництва між митними органами та ПФР» скеровує увагу дослідників на інноваційний потенціал державної системи захисту митних інтересів, правові й соціальні наслідки такої співпраці, зосереджуючись на таких сферах, як проблеми ТВМЛ та глобальне співробітництво при проведенні фінансових розслідувань.

Сприяючи інноваційним правовим і соціальним підходам, інтеграція митних органів та ПФР може стати потужним чинником підвищення цілісності сві-

тової фінансової системи. На ефективність співпраці митних органів та ПФР впливає низка чинників, серед яких до найвагоміших належать:

– законодавство про обмін даними: прийняття законів, які сприяють безпечному та законному обміну інформацією між митними органами та ПФР, дотримуючись при цьому правил конфіденційності даних;

– обсяг оперативно-розшукових та слідчих повноважень відповідних органів для проведення спільних розслідувань, збору доказів;

– наявність двосторонніх або багатосторонніх угод між країнами для полегшення транскордонного обміну інформацією та спільних дій проти ТВМЛ, фінансування тероризму та обходу санкцій.

Реалізація інноваційного потенціалу співпраці митних органів і ПФР у системі захисту митних інтересів має далекосяжні правові та соціальні наслідки, сприяє суспільній довірі, економічному зростанню та боротьбі з фінансовими злочинами у сфері торгівлі. Необхідні навчальні програми для персоналу митниці та ПФР, що мають на меті поглиблення розуміння діяльності одне одного, проведення семінарів для обміну кращими практиками та новітніми розробками у сфері боротьби з фінансовими злочинами.

До головних складових інноваційного потенціалу системи захисту митних інтересів належать: розширена аналітика даних; прогнозна аналітика для виявлення закономірностей підозрілої фінансової та торговельної діяльності; обробка даних у режимі реального часу для негайного виявлення та реагування на потенційні загрози; впровадження блокчейну для безпечного, прозорого та незмінного ведення записів; підвищення прозорості руху товарів по всьому ланцюжку поставок; зменшення ризику шахрайства та контроль автентичності торгових документів; застосування алгоритмів штучного інтелекту для автоматизованої оцінки ризиків та прийняття рішень, моделей машинного навчання для розширення можливостей виявлення на основі історичних даних.

Інтеграція митного контролю та фінансової розвідки на основі інноваційних технологій має забезпечити захист приватності, цілісності даних та дотримання міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Бібліографічний список:

1. Business Transformation and Innovation Division. URL: <https://www.cbp.gov/trade/ace/Innovation>
2. Customs – fiu cooperation handbook. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/report/wco_fiu_handbook_sanitised-public-version_wco_en.pdf
3. Customs – fiu cooperation handbook. World customs and egmond group – fiu cooperation handbook. Project group. URL: https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2021/09/2020_CUSTOMS_-_FIU_Cooperation_Handbook.pdf
4. Customs and Border Protection: Innovation Team Has Opportunities to Mature Operations and Improve Performance. URL: <https://www.gao.gov/products/gao-22-105984>
5. Customs programme. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/eu-funding-customs-and-tax/customs-programme_en
6. Matsudaira T., Koh J. Customs Administration and Digitalization. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9798400200120/CH007.xml>
7. McCormick W. Four Innovation Principles for Customs and Border Protection. URL: <https://www.govconwire.com/2019/06/four-innovation-principles-for-customs-and-border-protection/>
8. Pérez Azcárraga A.A., San Juan R. Chapter 5: Strengthening the Core Customs Processes through Integrated Risk Management. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9798400200120/CH005.xml>

Стаття надійшла до редакції 18.08.2024